

Toelichting op de Beleidsregels lijkbezorging van gemeentewege

Algemene inleiding

Deze toelichting bevat een verdere uitwerking van de beleidsregels lijkbezorging van gemeentewege. Als nabestaanden niet voorzien in de lijkbezorging van een overledene, dan is op grond van artikel 21, lid 1 van de Wet op de lijkbezorging (Wlb), de burgemeester van de gemeente waar de overledene zich bevindt hiervoor verantwoordelijk.

Als gevolg van toenemende vergrijzing, armoede en schuldenproblematiek en verdergaande individualisering, is er landelijk sprake van een stijgende tendens in het aantal uitvaarten van gemeentewege. De vraag tot een tot een mogelijke uitvaart van gemeente wege dient zich aan als er geen nabestaanden zijn die de zorg kunnen of willen dragen voor de uitvaart van de overledene.

Artikel 1 Begrippen:

Deze spreken voor zich.

Artikel 2 Opdracht geven tot de lijkbezorging

Melding

Een melding van een overledene waarover niemand zich ontfermt komt binnen bij de medewerkers van het cluster burgerzaken. Een dergelijke melding is meestal afkomstig van hulpverleners, zoals verpleeg- of verzorgingstehuis, politie, uitvaartondernemers.

Onderzoek naar nabestaanden

De medewerkers van burgerzaken starten een onderzoek naar eventuele nabestaande, hierbij wordt als eerste gebruik gemaakt van de basisregistratie personen (BRP). Nabestaanden worden telefonisch benaderd met het verzoek zorg te dragen voor de uitvaart. Dit moet aan hen worden voorgelegd vanuit het uitgangspunt dat lijkbezorging primair géén taak is van de overheid, maar een zaak van burgers, die zorg dragen voor elkaar. Het verdient de aanbeveling om niet gelijk tot actie over te gaan op het moment dat er een melding wordt gedaan, maar het initiatief in eerste instantie aan de nabestaanden over te laten. Hoewel nabestaanden hiertoe niet verplicht zijn, mag de gemeente hen wijzen op hun morele verplichting en hen met nadruk verzoeken de uitvaart te regelen zodat de kosten van de uitvaart niet voor rekening van de gemeenschap komen. Ook is het belangrijk om in het voortraject te wijzen op het sobere karakter van de uitvaart en de ter aarde bestelling in een algemeen graf. Voor nabestaanden kan dit een reden zijn om alsnog als opdrachtgever van de uitvaart op te treden.

Vaststellen identiteit

Direct na een melding moet de identiteit van de overledene worden vastgesteld. In de meeste gevallen is het duidelijk wie de overledene is. Als de identiteit van de overledene niet vastgesteld kan worden moet onderzoek verricht worden. Aanwijzingen kunnen worden gevonden in documenten of papieren die de overledene bij zich draagt of bronnen zoals getuigenverklaringen en vermissingsberichten. Mocht na onderzoek nog niet duidelijk zijn wat de identiteit van de overledene is, dan dient lichaamsmateriaal afgenomen te worden op grond van artikel 21, lid 3 Wlb. Met behulp van de lichaamsmateriaal kan een DNA-profiel worden bepaald waarmee de identiteit later kan worden vastgesteld. De DNA-gegevens van de onbekende overledene worden opgenomen in de databank voor vermiste personen en stoffelijke overschotten, die wordt bijgehouden door het Korps Landelijks Politiediensten (KLPD). Indien een overledene niet geïdentificeerd kan worden, dient het lichaam op grond van artikel 21, lid 6 Wlb begraven te worden. Hiervoor wordt gekozen om in ieder

geval gedurende tien jaar (grafrusttermijn) een herkenbare plek te hebben voor het geval nabestaanden zich als nog melden. In dat geval kan door deze nabestaanden eventueel een keuze gemaakt worden tussen herbegraven in een eigen graf of crematie. De kosten hiervan komen voor rekening van de nabestaanden (als opdrachtgever)

Artikel 3 Nabestaanden

Uitgangspunt Wlb

De wetgever wil in de Wlb heel duidelijk stellen dat lijkbezorging in principe geen taak van de overheid is, maar een zaak van burgers die zorg dragen voor elkaar. Soms kan er, naast de nabestaanden of als er geen nabestaanden zijn, een beroep worden gedaan op vrienden, niet gehuwde partners, werkgevers, kerkgenootschap e.d. Voor het regelen van de uitvaart geldt geen wettelijke verplichting.

Op zoek naar nabestaanden

Nadat er melding gedaan is van een overledene waarvoor nog niemand zich gemeld heeft, stelt het cluster burgerzaken een onderzoek in naar eventuele nabestaanden. Met behulp van de basisregistratie wordt een overzicht gemaakt van de meest directe nabestaanden. In de Wlb zijn geen wettelijke voorschriften vastgelegd voor het opsporen en benaderen van nabestaanden. De gemeente dient zich bij het onderzoek te houden aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, waarbij met name het zorgvuldigheidsbeginsel in dit verband van belang is.

Wie zijn nabestaanden?

Voor het benaderen van nabestaanden kan de erfrechtelijke rangorde, zoals omschreven in artikel 10 Burgerlijk Wetboek Boek 4, gehanteerd worden:

1. De wet roept tot een nalatenschap als erfgenamen uit eigen hoofde achtereenvolgens:
 - a. de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot van de erflater tezamen met diens kinderen;
 - b. de ouders van de erflater tezamen met diens broers en zusters;
 - c. de grootouders van de erflater;
 - d. de overgrootouders van de erflater.
2. De afstammelingen van een kind, broer, zuster, grootouder of overgrootouder worden bij plaatsvervulling geroepen.
3. Alleen zij die tot de erflater in familierechtelijke betrekking stonden, worden tot in de vorige leden genoemde bloedverwanten gerekend.

Gevolgen van bovenstaande benadering

Door deze werkwijze worden de meest directe familieleden als eerste benaderd. In beginsel gaan deze beleidsregels uit van bloed- en/of aanverwanten in de eerste of tweede graad, maar uiteindelijk hoeft degene die de opdracht tot een uitvaart op zich neemt niet een familielid te zijn. Het belangrijkste is dat er een opdrachtgever gevonden wordt, ongeacht uit welke geleding hij of zij afkomstig is.

Onderzoek naar nabestaanden kan een tijdrovende klus zijn

De gemeente dient per situatie te bepalen welke inspanningen daarvoor geleverd moeten worden en binnen welk tijdsbestek. De termijn waarbinnen begraven of gecremeerd moet worden is volgens de Wlb uiterlijk zes werkdagen. Een nabestaande heeft na het eerste contact met de gemeente

vierentwintig uur bedenktijd. Het kan soms raadzaam zijn om van de wettelijke termijn van lijkbezorging af te wijken om nabestaanden op te sporen of om opgespoorde nabestaanden meer tijd te geven zich te beraden over de opdrachtverlening van de uitvaart. In dat geval moet een arts toestemming verlenen voor begraven of cremen na de zesde werkdag.

Er is niemand die een opdracht voor de uitvaart wil geven

In dat geval is de burgemeester het bevoegd gezag voor de uitvoering van de uitvaart. Middels aangewezen medewerkers van de gemeente Putten, kan hij uitvoering geven aan deze taak.

Terughoudend beleid

De gemeente dient zeer terughoudend te zijn in het regelen en verzorgen van uitvaarten. De artikelen 21 en 22 Wlb zijn primair bedoeld voor het regelen van de uitvaart van overledenen zonder nabestaanden en niet om financiële problemen op te lossen van nabestaanden en/of erfgenamen.

Artikel 4 Wilsbeschikking

De burgemeester is verantwoordelijk voor de lijkbezorging en dient de wens van de overleden te respecteren voor wat betreft de wijze waarop dit plaatsvindt. In artikel 18, lid 1 Wlb staat hierover het volgende: De lijkbezorging geschiedt overeenkomstig de wens of de vermoedelijke wens van de overledene, tenzij dat redelijkerwijs niet geëist kan worden.

Door middel van een codicil, testament of anderszins opgestelde wilsbeschikking kan de overledene aangegeven hebben welke vorm van lijkbezorging wenselijk is. Maar ook als de overledene zich hierover niet expliciet heeft uitgelaten kan een wens soms blijken uit het feit dat de overledene aanhanger was van een bepaalde godsdienst of levensovertuiging die verplicht tot crematie of juist tot begraven. Bij het binnentreden van de woning wordt naar een mogelijke wilsbeschikking gezocht zodat hiermee rekening kan worden gehouden. Een afweging tussen begraven en cremen vervalt als de identiteit van een overledene niet vastgesteld kan worden. In dergelijke gevallen schrijft de Wlb een begrafenis voor.

Uitgangspunt gemeente Putten

- a. Wanneer een wilsbeschikking ontbreekt zal de lijkbezorging plaatsvinden in een algemeen graf op de Algemene Begraafplaats in de gemeente Putten. Begraven in een algemeen graf is de goedkoopste vorm. In een algemeen graf kunnen ook anderen begraven worden en het graf kan tien jaar, na de laatste ter aarde bestelling geruimd worden. Er bestaat geen "zeggenschap" op het graf en er mag geen grafmonument geplaatst worden.
- b. Wanneer uit de wilsbeschikking de wens tot cremen blijkt dan geldt ook hier dat de goedkoopste manier wordt gehanteerd. Geen as bus, maar verstrooiing op het terrein van het crematorium.

Wanneer er sprake is van een wilsbeschikking, maar de overledene heeft geen financiële middelen of uitvaartverzekering om deze wil tot uitvoer te laten brengen, dan kan de burgemeester besluiten om alsnog over te gaan tot begraven op de Algemene Begraafplaats in Putten. Denk hierbij aan de wens te worden begraven in het buitenland op basis van geloofsovertuiging o.i.d. of uitstrooiing van de as ergens op de wereld. Wanneer nabestaanden en/of erfgenamen van mening zijn dat de wil van de overledene wel gerespecteerd moet worden, dan komt de uitvoering hiervan en de kosten van de uitvaart voor rekening van de nabestaanden en/of erfgenamen. Heeft de gemeente al kosten gemaakt, dan moeten de nabestaande ook deze kosten eerst volledig betalen.

Artikel 5 Huisbezoek

Een middel om gegevens te verkrijgen over de overledene is het afleggen van een bezoek aan de woonruimte van de overledene. Die gegevens kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op de nabestaanden, de financiële positie van de overledene, wensen met betrekking tot de uitvaart, een mogelijke uitvaartverzekering of het bestaan van een testament. Ook kan een huisbezoek van belang zijn uit het oogpunt van het nemen van beheersmaatregelen.

Strikt genomen is er geen wettelijke grondslag voor een huisbezoek aan de woonruimte van de overledene. In de Wlb is wel voorzien in de bevoegdheid van de burgemeester of een ambtenaar van politie een woning te betreden om een overledene weg te halen, maar niet voor die gevallen dat een huisbezoek wordt afgelegd om gegevens over de overledene te verkrijgen. Vaak wordt als grondslag voor binnentreden in de woonruimte aangevoerd dat de burgemeester verantwoordelijk is voor openbare orde en veiligheid en daarom noodmaatregelen kan treffen, zoals sluiting van een woning en afsluiten van een gastoevoer. Het binnentreden van de woonruimte wordt dan wel als een dergelijke “noodmaatregel” aangemerkt, gebaseerd op artikel 172 Gemeentewet.

Algemene wet op het binnentreden

Wordt besloten een woonruimte binnen te treden, dan moet rekening gehouden worden met de kaders die de Algemene wet op het binnentreden (AWBI) stelt. In de AWBI zijn op grond van artikel 2 o.a. de volgende vormvoorschriften geregeld die in acht genomen moeten worden bij het binnentreden van een woonruimte:

- Door de burgemeester moet een schriftelijke machtiging zijn afgegeven. Dit is niet vereist als ter voorkoming of bestrijding van ernstig en onmiddellijk gevaar voor de veiligheid van personen of goederen direct in de woning moet worden binnengetreden.
- Binnentreden van een woning kan alleen door personen die bij of krachtens een wet bevoegd zijn verklaard om zonder toestemming van de bewoner een woning te betreden.
- Binnentreden gebeurt met inachtneming van de overige ter zake geldende regels, zoals de legitimatieplicht en de verplichting om van het binnentreden een verslag op te maken.

Als het om een huurwoning gaat, dan zal altijd in overleg met de verhuurder tot huisbezoek overgegaan kunnen worden.

Artikel 6 Beheersmaatregelen

Het nemen van beheersmaatregelen door de gemeente is geen wettelijke taak op grond van de Wet op de lijkbezorging. De gemeentelijke inzet ten aanzien van genoemde beheersmaatregelen dient bij voorkeur beperkt te blijven. De kosten ten behoeve van beheersmaatregelen kunnen ook als kosten genoemd worden opgenomen in artikel 9.

Het is in bepaalde gevallen echter raadzaam om beheersmaatregelen te treffen om toename van schulden te voorkomen (bv. energierekeningen), en om misbruik en vervuiling van een woning te voorkomen. Indien een nabestaande voor deze taken zorg kan en wil dragen heeft dit natuurlijk de voorkeur. In geval van een huurwoning draagt de eigenaar van de woning hiervoor de zorg binnen de gestelde termijnen. Wanneer de publieke gezondheid in gevaar is, kan de burgemeester de eigenaar tot spoed manen.

Artikel 7 Invulling van de uitvaart

In de Wlb is geregeld, dat wanneer niemand opdracht geeft tot de lijkbezorging van een overledene, de burgemeester van de gemeente waar de overledene zich bevindt hiervoor verantwoordelijk is. In de Wlb staat vervolgens ook dat een eventuele wilsbeschikking van de overledene met betrekking tot begraven of cremieren gerespecteerd moet worden. Op welke wijze vervolgens invulling gegeven

moet worden wordt niet besproken. Omdat er sprake is van gemeenschapsgeld heeft de gemeente Putten ervoor gekozen de kosten zo laag mogelijk te houden. Hierdoor is er sprake van een sobere, maar respectvolle invulling van de uitvaart.

Artikel 8 Criteria voor een sobere uitvaart van gemeentewege

Een sobere uitvaart houdt in dat deze verzorgd wordt op basis van de minst kostbare, doch respectvolle wijze. Het gaat immers om de inzet van gemeenschapsgeld. De aangewezen begrafenisondernemer regelt de uitvaart met inachtneming van de criteria zoals deze worden genoemd in artikel 8. De gemeente plaatst een eenvoudig bericht van overlijden in een plaatselijke huis-aan-huis krant. Dit laatste kan gezien worden als een laatste poging om nog nabestaanden en/of erfgenamen te achterhalen.

Artikel 9 Verhalen van de kosten

Pas als niemand in de lijkbezorging voorziet, fungeert de gemeente als een soort vangnet. De kosten van de lijkbezorging komen op grond van artikel 22 Wlb dan ten laste van de gemeente. De gemeente heeft op grond van de Wlb het recht om de kosten te verhalen op de nalatenschap en op nabestaanden. In tegenstelling tot het regelen van de uitvaart zijn de directe nabestaanden – in rechte lijn – zijn wel wettelijk verplicht tot het betalen van de kosten van de uitvaart. De Wlb is in dit kader niet bedoeld om financiële problemen van nabestaanden op te lossen.

Kosten uitvaart

Het heeft de voorkeur om bij toerbeurt de uitvaart te laten regelen door een begrafenisondernemer die gevestigd is in de gemeente Putten. Met het oog op de uitvoering van een sobere uitvaart is het beschikbare budget € 1.800,00 (incl. btw). Iedere 3 jaar zal bekeken worden of het budget nog toereikend is.

Nota

Na afloop van de uitvaart wordt de nota opgemaakt ten laste van de erven. Deze nota geeft het recht op verhaal.

Verhaalsmogelijkheden

In artikel 22 Wlb is geregeld dat de kosten van de uitvaart allereerst worden bestreden uit de bij de overledene aangetroffen gelden en goederen, tenzij deze aan anderen toebehoren. Vervolgens kunnen de kosten worden verhaald op de nalatenschap. Het heeft de voorkeur de nota in te dienen ten laste van het saldo op de betaal- en spaarrekening van de overledene. Is dit alles niet toereikend om in de kosten te voorzien, dan kunnen de (resterende) kosten worden verhaald de nabestaanden. De gemeente is niet verplicht de kosten te verhalen op de nalatenschap en nabestaanden. Per geval moet worden afgewogen of verhalen van de kosten zinvol is. Soms wegen de kosten niet op tegen de baten en kan zich een situatie voordoen waarbij verhalen op een nabestaande niet wenselijk is.

Artikel 10 Afwikkeling nalatenschap

In juridische bestaat er geen goede grondslag ten aanzien van het uitvoeren van allerlei werkzaamheden met betrekking tot een onbeheerde nalatenschap. Gelet op de benodigde tijdsinspanning en het ontbreken van een juridische grondslag is het goed de inspanningen van de gemeente ten aanzien van een onbeheerde nalatenschap zeer te beperken.

Geen waardevolle nalatenschap

In de meeste gevallen zal de overledene een gehuurde woning achterlaten. En is er sprake van een inboedel die geen of nauwelijks waarde heeft van waaruit de kosten van de uitvaart betaald zouden kunnen worden. De gemeente onderneemt in dit geval geen tot weinig actie en zo spoedig mogelijk de beschikking van de woning overdragen aan de eigenaar van de woning. De eigenaar van de woning is verantwoordelijk voor de ontruiming van de woning.

Een waardevolle nalatenschap

Wanneer er sprake is van een (enigszins) waardevolle boedel met een waarde tot € 2.500,00 dan kan de gemeente deze verkopen om daarmee de uitvaart te betalen. Vertegenwoordigt de nalatenschap een waarde die hoger is dan € 2.500, dan wordt het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) in geschakeld om de nalatenschap af te handelen. Het RVB is gespecialiseerd in het afwikkelen van onbeheerde nalatenschappen. Zij hebben de mogelijkheid om een uitgebreider onderzoek te doen naar eventuele erfgenamen en hun recht op de erfenis / nalatenschap. In dit geval zal de gemeente de nota van de uitvaart bij de RVB indienen en zal deze voldaan worden uit de nalatenschap. Als er geen erfgenamen zijn of deze niet kunnen worden getraceerd zal het RVB de nalatenschap 20 jaar beheren en kunnen schuldeisers of erfgenamen die middelen vorderen. Na 20 jaar vervalt alles definitief aan de Staat. Het aanmelden en overdragen van een onbeheerde nalatenschap aan het RVB is kosteloos.

Artikel 11

Dit spreek voor zich.